

VERJARINGSTERMIJNEN EN WETSVOORSTEL INZAKE AFLUISTEREN

*Prof. Dr. R. Verstraeten*¹

INLEIDING

Strafrecht en strafprocesrecht zijn lange tijd niet het gespreksonderwerp bij uitstek van politici geweest. Het is nu wel even anders geworden. Eigenlijk is de belangstelling voor het strafprocesrecht vooral ontstaan naar aanleiding van de oprichting van de zogenaamde "bendecommissie" of de commissie tot onderzoek van de wijze waarop in België het terrorisme en het zwaar banditisme wordt bestreden².

De vrij onthutsende resultaten van dit parlementair onderzoek hebben geleid tot een regeringsverklaring van 5 juni 1990, waarin werd aangekondigd dat een bezinning zou plaatsvinden over de noodzakelijke hervormingen van het strafprocesrecht, en dan vooral van de fase van het onderzoek.

Aangezien men niet over één nacht ijs wilde gaan, werd na enkele maanden een commissie opgericht die de noodzakelijke hervormingen zou bestuderen. Dit werd de zogenaamde "Commissie Franchimont", genoemd naar haar voorzitter. Deze commissie heeft enkele maanden geleden de eerste hervormingsvoorstellen geformuleerd, doch deze hebben tot op heden niet tot enige wetswijziging geleid. Parallel met de werkzaamheden van de Commissie Franchimont, werden op het niveau van het Ministerie van Justitie een aantal initiatieven genomen tot hervorming van bepaalde aspecten van het strafrecht of het strafprocesrecht. Zo zijn er onder meer de voorstellen geweest in verband met de alternatieve straffen, in verband met de strafbemiddeling, het af luisteren van telefoongesprekken, het Hof van Assisen, en tenslotte in verband met de verlenging van de verjaringstermijnen.

---

¹ De auteur is hoofddocent aan de K. U. Leuven.

² Zie ARNOU, L., "Strafrechtspleging voor de 21e eeuw. Beknopt overzicht van de voorstellen van de Parlementaire onderzoekscommissie inzake banditisme en terrorisme", *R.W.*, 1990-91, 975; VERSTRAETEN, R., "Enige bedenkingen omtrent de strafprocesrechtelijke implicaties van de voorstellen van de Parlementaire onderzoekscommissie inzake banditisme en terrorisme", *Panopticon*, 1990, 534.

Een aantal van deze voorstellen kunnen worden gekaderd in wat genoemd wordt "het meerjarenplan voor de hervorming van justitie".

Bepaalde van de ondertussen reeds wet geworden voorstellen of ontwerpen zijn het resultaat van een onmiddellijke noodzaak tot ingrijpen, zoals het geval was voor de zogenaamde wet "Haemers" in verband met het Hof van Assisen.

Wanneer de voorstellen van de Commissie Franchimont enerzijds en bepaalde voorstellen of ontwerpen van het Ministerie van Justitie anderzijds naast elkaar worden gelegd, kunnen enkele opvallende vaststellingen worden gemaakt. Door de Commissie Franchimont werd duidelijk geopteerd voor een opening van het gerechtelijk onderzoek in de richting van een meer contradictoair karakter, wat wil zeggen dat de verdediging de mogelijkheid zou krijgen om mede inspraak uit te oefenen met betrekking tot de wijze waarop een onderzoek verloopt.

Niet alleen het openbaar ministerie maar ook de verdediging zou ruim de gelegenheid hebben om kennis te nemen van het strafdossier, en te verzoeken dat bepaalde onderzoeksdaden zouden worden gesteld, met een mogelijk hoger beroep indien deze zouden worden geweigerd.

Het is onmiskenbaar zo dat deze voorstellen ertoe zouden leiden dat het vooronderzoek in strafzaken zal verlengd worden. Het systeem biedt echter het grote voordeel dat het onderzoek evenwichtiger zal verlopen, en dat een aantal discussies omtrent de onregelmatigheid en de volledigheid van het onderzoek zouden kunnen worden gevoerd alvorens de zaak aan het vonnisgerecht wordt voorgelegd.

Opvallend is nu dat een van de sleutelgedachten in de hervormingsvoorstellen van het Ministerie van Justitie precies is dat men de straf zo snel mogelijk op de daad wil laten volgen. Deze gedachten leiden tot de voorstellen inzake de invoering van het zogenaamde "snelrecht". Zoals bekend is dat voorstel echter op de tegenkanting van alle participanten aan het strafrechtelijk apparaat gestoten, zowel advocatuur als staande en zittende magistratuur.

De geformuleerde bezwaren zijn zowel van praktische of organisatorische aard, als van meer theoretische aard. Een aantal bedenkingen nopen er inderdaad toe om ook in het strafrecht de noodzakelijke snelheidsbeperkingen in acht te nemen.

Parallel met de voorstellen inzake snelrecht werd ook gepraat over de noodzaak tot verlenging van de verjaringstermijnen. Voor die gevallen waarin snelrecht niet mogelijk zou zijn, moest er voor gezorgd worden dat de trein der traagheid voldoende lang kan blijven rijden om een bestraffing toe te laten.

I. DE VERLENGING VAN DE VERJARINGSTERMIJN VOOR WANBEDRIJVEN

De verlenging van deze verjaringstermijn is bijzonder vlug gegaan. Wij spreken hier inderdaad niet meer over een wetsontwerp, maar over de programmawet van 24 december 1993³. Artikel 25 van deze wet brengt de verjaringstermijn voor wanbedrijven van drie jaar op vijf jaar⁴.

Een eerste vaststelling die kan worden gemaakt, is dat volgens het oorspronkelijk ontwerp het de bedoeling was om de verjaringstermijn enkel te verlengen voor wat betreft de zogenaamde "georganiseerde financiële criminaliteit" of de zogenaamde "witte-boord-criminaliteit".

In de Toelichting werd gezegd dat de verjaringstermijnen inzake de strafvordering niet meer aangepast zijn aan de realiteit, vermits de gerechtelijke onderzoeken zeer uitgebreide opsporingen vergen waarbij dikwijls expertises in zeer gespecialiseerde materies noodzakelijk zijn, en dat bovendien, voor wat betreft de "witte-boord-criminaliteit", de verjaringstermijn niet meer aan haar maatschappelijk doel beantwoordt, vermits de verjaring van de strafvordering gerechtvaardigd wordt door het feit dat na een zekere tijdspanne een bepaald feit geen maatschappelijke onrust meer veroorzaakt, en dat een veroordeling op dat ogenblik nog weinig of geen zin heeft.

Daarentegen, zo stelt de Toelichting, kan men thans vaststellen dat op het gebied van de financiële criminaliteit de omstandigheid dat zwaarwichtige zaken door de verjaring belemmerd worden, aanleiding geeft tot een maatschappelijke reactie voor dewelke men niet ongevoelig mag blijven.

Om die reden werd voorgesteld de verlenging van de verjaringstermijnen te concentreren op enerzijds de gecorrectionaliseerde misdaden, en anderzijds de misdrijven voorzien in Hoofdstuk II van Titel 9 van Boek II van het strafwetboek, zijnde de misdrijven tegen de eigendommen.

Daarnaast werd ook voorgesteld om in de fiscale wetboeken de verjaring voor de belangrijkste fiscale wanbedrijven van drie op vijf jaar te brengen.

Hierbij kon de bedenking worden gemaakt dat het geenszins zo was dat alle zaken van bijvoorbeeld eenvoudige bankbreuk, misbruik van vertrouwen of heling

---

³ B.S., 31 december 1993, tweede uitgave.

⁴ Wijziging van art. 21 van de Wet van 17 april 1878 houdende de Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering.

uiterst complex zijn met zeer uitgebreide opsporingen en expertises in zeer gespecialiseerde materies tot gevolg.

Anderzijds leidde dit voorstel tot de vaststelling dat niet alle wanbedrijven op dezelfde manier zouden worden behandeld, ondanks het feit dat de wettelijke strafmaat wel dezelfde kon zijn, waardoor de vraag rees of de beginselen van de gelijkheid niet aan de orde zouden kunnen worden gesteld.

Deze discussiepunten werden vermeden doordat op het ultieme ogenblik een amendement ertoe leidde dat uiteindelijk de verjaringstermijn zonder onderscheid voor alle wanbedrijven op vijf jaar werd gebracht.

Ook elk geval van bijvoorbeeld onopzettelijke slagen en verwondingen of eenvoudige diefstal verjaart thans slechts na vijf jaar en kan via het mechanisme van de stuiting van de verjaring maximaal op tien jaar worden gebracht.

Op te merken is wel dat niets veranderd is aan de afzonderlijke verjarings-termijnen die voorzien zijn in bijzondere wetten.

Uit de Toelichting blijkt ook dat de wetgever niet heeft willen afwijken van de thans bestaande rechtspraak in verband met de *gelding van de verjaringswetten in de tijd*.

Dit behelst een dubbele regel. Enerzijds is het zo dat een strafvordering die reeds verjaard is volgens de bestaande wetgeving niet kan herleven ingevolge de inwerkingtreding van een nieuwe wet. Indien een bepaalde strafvordering dus volgens de toepassing van het oude regime reeds verjaard was op het ogenblik van de inwerkingtreding van de nieuwe wet, zijnde 31 december 1993⁵, blijft deze verjaring hoe dan ook verworven⁶. Anderzijds wordt aangegeven dat een strafvordering die nog niet verjaard is op het ogenblik van de inwerkingtreding van de nieuwe wet, onder het toepassingsgebied valt van deze nieuwe wet, overeenkomstig het beginsel dat procedurewetten onmiddellijk van toepassing zijn op bestaande rechtsgedingen. Dit standpunt werd gehuldigd in een aantal cassatiearresten tussen 1980 en 1987⁷. De toepassing van deze tweede regel is nochtans niet onbetwist geweest. De kwestie werd uitvoerig geanalyseerd in de

---

⁵ Bepaald werd dat de wet in werking treedt op de datum van de publicatie in het *B.S.*

⁶ Cass., 7 mei 1953, *A.C.*, 1953, 610.

⁷ Cass., 7 mei 1980, *A.C.*, 1979-80, 1120, *R.D.P.*, 1980, 975, noot QUARRE, Ph. ; Cass., 28 mei 1980, *A.C.*, 1979-80, 1198; Cass., 10 september 1980, *A.C.*, 1980-81, 30; Cass., 10 december 1980, *A.C.*, 1980-81, 391; Cass., 25 november 1981, *A.C.*, 1981-82, 421, *R.W.*, 1982-83, 1006, met noot; Cass., 9 december 1981, *A.C.*, 1981-82, 497; Cass., 3 juni 1987, *A.C.*, 1986-87, 1343, *R.D.P.*, 1987, 981, noot SACE, J., *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1988, 367, noot CLOSSET-MARCHAL, G..

Mercuriale van Procureur-Generaal LECLERCQ voor het Hof van Beroep te Mons op 1 september 1981⁸.

De Procureur-Generaal legde uit dat in oudere rechtspraak de wetten betreffende de verjaring geassimileerd werden aan het strafrecht zelf, zodat werd aangenomen dat er voorkeur moest worden gegeven aan de voor de beklagde meest gunstige strafwet, overeenkomstig het in artikel 2 van het Strafwetboek neergelegde beginsel.

Vervolgens werd echter met tevredenheid vastgesteld dat de rechtspraak geëvolueerd is, en dat thans zonder aarzeling wordt aangenomen dat verjaringswetten moeten beschouwd worden als procedurewetten die onmiddellijk van toepassing zijn op hangende rechtsgedingen. Verwezen wordt vooral naar de uiteenzetting van Procureur-Generaal GANSHOF VAN DER MEEERSCH in een conclusie voor een cassatiearrest van 22 oktober 1970, waar deze uitlegde dat de verjaringswetten moeten worden toegepast op de toekomstige gevolgen van situaties die zijn ontstaan onder het regime van een oude wet, en dat er aldus geen sprake is van retroactiviteit, daar retroactiviteit betekent dat men ingrijpt op het verleden, en dat men met andere woorden een wijziging aanbrengt in een definitief verworven toestand⁹.

Procureur-Generaal LECLERCQ onderzocht nog of uit het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens een bepaling kan worden geput die zich verzet tegen de huidige rechtspraak, doch stelde vast dat dat niet het geval is. Hij werd hierin bijgevallen door het Hof van Cassatie dat in zijn arrest van 25 november 1981 besliste dat de wetten op de verjaring geen gevolgen hebben voor het recht zelf, en dat de verlenging van de verjaringstermijn door een nieuwe wet niet leidt tot een verzwaring van de straf, welke van toepassing is op het ogenblik dat het misdrijf werd gepleegd, zodat de artikelen 2 van het Strafwetboek en 7 van het Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens niet van toepassing zijn op deze wetten¹⁰.

De discussie leek dus gesloten. Zoals Procureur-Generaal LECLERCQ stelde: "Les lois relatives à la prescription ne portent ni sur les incriminations, ni sur les pénalités. Elles ne relèvent donc pas du droit pénal"¹¹. Nochtans is vast te stellen dat zij die steeds de nauwe verwantschap hebben voorgestaan tussen enerzijds de strafwet en anderzijds de wet betreffende de verjaringstermijnen¹², een nieuw

⁸ LECLERCQ, J., "L'application dans le temps de la loi modifiant le délai de prescription de l'action publique", *R.D.P.* 1981, 943.

⁹ Concl. Proc. Gen. GANSHOF VAN DER MEERSCH voor Cass., 22 oktober 1970, *Pas.*, 1971, I, 154.

¹⁰ Cass., 25 november 1981, *A.C.*, 1981-82, 421, *R.W.*, 1982-83, 1006, met noot.

¹¹ LECLERCQ, J., *l.c.*, 959.

¹² Zie TROUSSE, P.E., "Les principes généraux du droit pénal belge", *Les Nouvelles*, I, 1, nr. 272.

aanknopingspunt konden vinden in de rechtspraak van het Arbitragehof betreffende de verjaring.

Men zal zich herinneren dat overeenkomstig het vroegere artikel 11 van de Wet van 8 augustus 1980, de decreetgever zich niet kon inlaten met het strafprocesrecht, doch enkel, en dan nog in beperkte mate, met het strafrecht.

Nochtans werd door het Arbitragehof aangenomen dat de decreetgever ook regelend kon optreden op het vlak van de verjaring van de strafvordering, met de overweging dat wanneer de decreetgever een verstoring van de openbare orde strafbaar kan stellen, hij ertoe gebracht wordt de duur van de periode te beoordelen en te bepalen, tijdens welke zulke verstoring dient te worden beteugeld, en bijgevolg ook het tijdstip vanaf hetwelk de vervolging van het misdrijf niet langer is verantwoord. De bevoegdheid om een verstoring van de openbare orde strafbaar te stellen impliceert uit zichzelf, aldus het Arbitragehof, de bevoegdheid om de duur te bepalen tijdens welke de aantasting van de openbare orde het op gang brengen van de openbare vordering verantwoordt. Zodoende regelt de decreetgever niet de vorm van de vervolging in de zin van artikel 7 van de Grondwet¹³.

Bij deze rechtspraak werd door Advocaat-Generaal BROSENS fijntjes opgemerkt dat zij getuigt van een soepel redeneervermogen, en dat de verjaring van de misdrijven de ene maal een procedureaangelegenheid is, en de andere maal een aspect van het recht om te straffen, naargelang het doel dat men met de variabele premisse wil bereiken¹⁴.

Dat men de band tussen strafrecht en verjaring anders kan beoordelen dan het Hof van Cassatie thans doet, blijkt ook uit de gloednieuwe Franse Code Pénal, waar in artikel 112-2, 4° wordt voorzien dat de wetten inzake verjaring van de strafvordering onmiddellijk van toepassing zijn op voordien gepleegde misdrijven wanneer de verjaring nog niet bereikt is, tenzij de wetten de situatie van de betrokkenen verzwaren¹⁵.

Een verlenging van de verjaringstermijnen zal hier dus niet meer ten nadele van een beklagde kunnen worden ingeroepen.

¹³ Arbitragehof, arrest nr. 43, 3 december 1987, *B.S.*, 19 december 1987, *R.W.*, 1987-88, 861.

¹⁴ BROSENS, W., "Enkele recente evoluties in verschillende domeinen van het strafrecht", *R.W.*, 1988-89, 316.

¹⁵ Zie DESPORTES, F. en LE GUNEHÉC, F., "Présentation des dispositions du nouveau Code Pénal", *Droit pénal, le nouveau code pénal*, 1993, 2de ed., nr. 14, blz. 5.

Men kan zich bij deze discussie inderdaad niet van de bedenking ontdoen dat een verlenging van de verjaringstermijn wezenlijk geschiedt - en de wetgever geeft dit ook toe - met het oog op een versteviging van de repressiemogelijkheden¹⁶.

In de mate het Hof van Cassatie zal vasthouden aan zijn vroegere rechtspraak, zullen in de toekomst enkele delicate rekenproblemen opduiken. Wat vóór 31 december 1993 was verjaard, blijft verjaard. Dit is duidelijk.

Misdrijven die na 31 december 1993 werden gepleegd, vallen uiteraard onder de nieuwe verjaringstermijn van vijf jaar. Dit is even duidelijk.

Wanneer wij ons op 31 december 1993 bevonden in de oorspronkelijke verjaringstermijn van drie jaar vanaf het misdrijf, wordt deze verlengd, en zullen alle stuitingsdaden die thans geschieden binnen de nieuwe termijn van vijf jaar, te rekenen vanaf het misdrijf, de verjaring verlengen en dit maximaal tot tien jaar.

Iets moeilijker ligt het wanneer wij ons op 31 december 1993 niet meer bevonden in de oorspronkelijke termijn van drie jaar, maar in de, ingevolge stuitingsdaden, verlengde periode van de verjaring. Het is duidelijk dat die stuitingsdaden die in de vroegere termijn van drie jaar werden gesteld, de verjaring verlengen met vijf jaar. Men dient echter nog een stap verder te gaan. De nieuwe wet zal ten volle toepasselijk zijn, en op dat ogenblik zullen die daden van onderzoek en vervolging die in het vierde jaar sinds het misdrijf zijn gesteld, en waar men er op het ogenblik van het stellen van deze daden van uit ging dat zij geen stuitende werking hadden, thans via een retroactieve blik toch moeten beschouwd worden als daden van stuiting van de verjaring, waardoor deze ook verlengd wordt.

Indien wij ons op 31 december 1993 bijvoorbeeld in het zesde jaar sinds het misdrijf bevonden, doch de verjaring niet was ingetreden ingevolge stuiting, zal een blik achteruit moeten worden geworpen, teneinde na te gaan wanneer de periode van vijf jaar sinds het misdrijf is verstreken, en aldus te bepalen welke daden van onderzoek en vervolging binnen de vijf jaar na het misdrijf de verjaring hebben gestuit.

Er kan dus niet worden beweerd dat wanneer wij ons op 31 december 1993 niet meer in de oorspronkelijke termijn van drie jaar bevinden, de verjaringstermijn in elk geval zou beperkt zijn tot een maximum van acht jaar, zijnde de oorspronkelijke termijn van drie jaar, verlengd met vijf jaar.

---

¹⁶ Zie LEVASSEUR, G., "Opinions hétérodoxes sur le conflit de lois répressives dans le temps", *En hommage à Jean Constant*, 219 en 233; DECLERCQ, R., *Strafvordering*, Leuven, Wauters, 1957, I, 55-56; CLOSSET-MARCHAL, G., "L'application dans le temps des lois relatives aux délais de prescription de l'action publique", *Ann. Fac. Dr. Liège*, 1988, 387, die spreekt over een procedurele techniek bestemd om onrechtstreeks op de grond van de strafbaarstelling in te werken.

Indien de nieuwe wet onmiddellijk van toepassing is, betekent dit noodzakelijk ook dat overeenkomstig de beginselen van deze nieuwe wet, moet worden nagegaan welke stuitingsdaden binnen de termijn van vijf jaar zijn gesteld, en moet hiervoor geen rekening meer worden gehouden met de vroegere termijn van drie jaar.

Bij de *beoordeling* van de nieuwe wet op de verjaring dient onmiddellijk te worden toegegeven dat de beschouwingen van de wetgever omtrent het tegengaan van een zekere maatschappelijke onrust, volkomen pertinent zijn.

Een van de grondslagen van de verjaring is inderdaad dat wordt aangenomen dat na een zekere tijd de publieke opinie geen bestraffing meer vraagt, zodat het onnodig en onnuttig wordt om de herinnering aan vroeger gepleegde misdrijven nog verder levendig te houden.

Men kan niet ontkennen dat de publieke opinie vandaag precies in vele gevallen juist het tegenovergestelde vraagt.

Dit neemt niet weg dat alternatieve denkpijlers, in plaats van een eenvoudige verlenging voor alle wanbedrijven tot vijf jaar, mogelijk waren. In dit opzicht kan ter vergelijking worden verwezen naar de rechtspraak die in Frankrijk geldt met betrekking tot het misdrijf van misbruik van vertrouwen, waar aangenomen wordt dat de verjaring slechts begint te lopen vanaf het ogenblik dat het misdrijf is vastgesteld of objectief gesproken kon worden vastgesteld¹⁷.

In eenzelfde gedachtengang kadert trouwens ook de bekende rechtspraak in België in verband met het misdrijf van gebruik van valse stukken, waar wordt aangenomen dat het misdrijf niet is voltooid en de verjaring dus niet begint te lopen zolang het door de vervalser beoogde doel niet volkomen is bereikt en zolang de hem ten laste gelegde aanvankelijke handeling zonder verzet van zijn kant verder het nuttige gevolg heeft dat hij ervan verwachtte¹⁸.

Vervolgens moet echter worden opgemerkt dat afgezien van de door de wetgever aangeduide ratio, het systeem van de verjaring ook nog berust op twee andere gedachten¹⁹, waar in de Toelichting niet op ingegaan wordt.

Enerzijds is er de gedachte, niet gespeend van enig romantisme, dat iemand die verschillende jaren leeft onder de kwelling van vrees en wroeging, daardoor voldoende gestraft is, zodat er geen aanleiding meer bestaat om op te treden.

---

¹⁷ Cass.fr., 16 maart 1970, *D.*, 1970, 497, noot J.-M.R..

¹⁸ Cass., 1 februari 1984, *A. C.*, 1983-84, nr. 298.

¹⁹ MERLE, R. en VITU, A., *Traité de droit criminel, Procédure pénale*, 3de ed., nr. 869.

Zo dit een enigszins overtrokken voorstelling is, doet het echter niets af aan het feit dat het niet opgaat een verdachte al te lange tijd in onzekerheid te laten omtrent de strafrechtelijke gevolgen die aan een bepaald feit kunnen worden verbonden. Het is geen vanzelfsprekend gegeven dat iemand na tien jaar nog veroordeeld kan worden tot een gevangenisstraf.

Anderzijds is er de gedachte dat door het verstrijken van een overmatig lange tijd bewijzen kunnen teloorgaan of onbetrouwbaar kunnen worden.

Deze twee bijkomende motieven, die de Toelichting bij de wet onbesproken heeft gelaten, brengen ons automatisch bij de vraag naar de draagwijdte van het recht op een berechting binnen een redelijke termijn in de zin van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, en vooral bij de gevolgen van een overschrijding van deze redelijke termijn.

Het Hof van Cassatie heeft via het arrest van 22 oktober 1986 een formule tot stand gebracht die tot op heden wordt aangewend, namelijk dat in geval van overschrijding van de redelijke termijn dit niet automatisch kan leiden tot de onontvankelijkheid van de strafvervolging, maar dat de gevolgen van de overschrijding moeten worden beoordeeld in het licht van de bewijslevering van de feiten enerzijds, en in verband met het aan die feiten te verbinden strafgevolg anderzijds²⁰.

Zo de onontvankelijkheid dus zeker geen verplichte sanctie is, bestaat nog discussie over de vraag of het een mogelijke sanctie kan zijn. Het Hof van Cassatie leek dit tot voor kort nooit expliciet en ondubbelzinnig te hebben uitgesloten, doch de motieven van het cassatiearrest van 27 mei 1992, waarin een arrest van het Hof van Beroep werd gecasseerd dat in vrij extreme omstandigheden had besloten tot de onontvankelijkheid van de strafvordering wegens overschrijding van de redelijke termijn, wezen er wel reeds op dat het in feite voor een rechter ten gronde praktisch ondoenbaar zal zijn om voldoende elementen uit een dossier te puren om een onontvankelijkheid te verantwoorden²¹.

Nochtans kan uit de rechtspraak van de Europese Commissie in Straatsburg worden afgeleid dat een evenredigheid moet bestaan tussen enerzijds de mate van overschrijding van de redelijke termijn en anderzijds het herstel hiervan²².

---

²⁰ Cass., 22 oktober 1986, *R.W.*, 198-88, 535, *Pas.*, nr. 117, concl. Proc. Gen. KRINGS, *J.L.M.B.*, 1987, 2, noot P. DEFOURNY; ook Cass., 18 november 1986, *R.W.*, 1987-88, 537; Cass., 24 mei 1988, *A.C.*, 1987-88, nr. 586.

²¹ Zie Cass., 27 mei 1992, *J.L.M.B.*, 1992, 983.

²² Zie E.C.R.M., 16 oktober 1980, *X/D.B.R.*, *Déc. et Rapp.*, vol. 25, 146, § 5, zie ook DE NAUW, A. en VANDEBOTERMET, M., "De gevolgen van de overschrijding van de redelijke termijn van artikel 6.1. E.V.R.M.", *R.W.*, 1988-89, 1283 en 1289-1290.

Er lijkt geen enkele dwingende reden te bestaan om te beletten dat in bepaalde uitgesproken feitelijke omstandigheden de onontvankelijkheid als passende sanctie zou worden toegepast.

Gerelateerd aan de problematiek van de verjaring, is het bovendien ook zo dat langere verjaringstermijnen veel beter verantwoordbaar en aanvaardbaar zijn in een systeem waarin een effectieve sanctionering van het recht op een redelijke termijn via een mogelijke onontvankelijkheid van de strafvordering wordt gewaarborgd.

De huidige toestand bij overschrijding van de redelijke termijn komt veelal neer op een strafvermindering, wat bijzonder moeilijk concreet te vatten is.

Het Hof van Cassatie lijkt echter niet geneigd zijn rechtspraak te wijzigen. Integendeel.

In de zaak die leidde tot het cassatiearrest van 1 februari 1994 had het Hof van Beroep de strafvordering onontvankelijk verklaard, op grond van de overweging dat gelet op de overschrijding van de redelijke termijn, het voor de beklaagde onmogelijk was geworden een ernstig verweer ten ontlaste te voeren, en dat hij aldus in zijn recht van verdediging werd geschaad.

Deze beslissing werd gecasseerd met de beschouwing dat om te beoordelen of de bewijzen à charge of à décharge zijn verloren gegaan, de feitenrechter "alle gegevens van de zaak moet beoordelen door uitspraak te doen over de gegrondheid van de strafvordering"²³.

Een andere vaststelling bij de Wet van 24 december 1993, is dat de wetgever heeft nagelaten om over te gaan tot een iets meer globaal onderzoek van de toestand van de verjaring in de Belgische wetgeving, en meer bepaald dat werd nagelaten ook een verandering aan te brengen op het vlak van de zeer korte verjaringstermijnen - bijvoorbeeld van drie maanden - die in bepaalde bijzondere wetgevingen nog bestaan en die totaal onaangepast zijn, gelet op de huidige werking en verwerkingscapaciteit van het strafrechtelijk apparaat.

Een laatste bedenking die bij de nieuwe wet inzake de verjaringstermijn van wanbedrijven kan worden gemaakt, is dat zij geenszins de kwaliteitsgaranties van de Justitie verhoogt.

Het is het intrappen van open deuren, maar dan wel open deuren die men moet blijven intrappen, wanneer gezegd wordt dat de duurtijd van de huidige procedures niet alleen te wijten is aan de noodzaak van zeer gespecialiseerde expertises en

---

²³ Cass., 1 februari 1994, onuitg., inzake Kamofin.

zeer uitgebreide opsporingen in zware financiële criminaliteit, doch ook aan de onvoldoende manschappen en onvoldoende middelen waarover de opsporingsdiensten beschikken.

Als voorbeeld kan worden verwezen naar de creatie, enkele jaren geleden, van de substituten gespecialiseerd in fiscale aangelegenheden, die het probleem van de nodige know-how bij de vervolging van de fiscale misdrijven zouden moeten oplossen.

Deze wetswijziging kreeg nooit de kans om werkelijk zijn waarde te bewijzen, zodat de wetgever, bij de wet van 28 december 1992, opnieuw de behoefte voelde om over te schakelen naar een systeem waarin het parket zou worden bijgestaan door - weliswaar gedetacheerde - ambtenaren van het Ministerie van Financiën.

Aan structurele problemen wordt niets veranderd door de verjaringstermijnen te verlengen.

In de huidige toestand van de werking van het gerechtelijk apparaat dreigt door de verlenging van de verjaringstermijn bovendien het gevaar dat het ter beschikking zijn van langere termijnen leidt tot het wegvallen van een stimulans om een zaak zo snel mogelijk af te handelen.

Hierdoor riskeren in de praktijk veel meer kwesties van eerbiediging van de redelijke termijn in de zin van genoemd artikel 6 van het E.V.R.M. te ontstaan, waar België voor zijn verantwoordelijkheid zal worden geplaatst of het nog verantwoord is om tot een bestraffing, weze het een verminderde bestraffing, over te gaan tot tien jaar na de feiten.

II. WETSONTWERP INZAKE AFLUISTEREN VAN PRIVECOMMUNICATIE

In zijn streven naar een meer efficiënte aanpak van de criminaliteit, heeft de wetgever zich niet beperkt tot de formele maatregel van het verlengen van de verjaringstermijnen. Hij heeft zich ook voorgenomen uiteindelijk werk te maken van een wettelijke regeling betreffende ondermeer het afluisteren van telefoongesprekken. Het gaat hier om het Wetsontwerp van 1 september 1993 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer tegen het beluisteren, kennisnemen en opnemen van privé-communicatie en -telecommunicatie²⁴.

---

²⁴ *Parl. St.*, Senaat, 1992-93, nr. 843-1; zie reeds MOONS, D., "Afluisterpraktijken tijdens het vooronderzoek en de bewijsproblematiek", Studiedag Misdaadbestrijding en mensenrechten, V.U.B., 10 december 1993.

Het lijkt nuttig om heel kort een overzicht te geven van de achtergronden van de noodzaak van een wetgeving vandaag.

In het Wetboek van Strafvordering werd oorspronkelijk geen enkele bepaling opgenomen met betrekking tot het af luisteren of opnemen van telefoongesprekken of het registreren van telefoonnummers, daar aangenomen werd dat de onderzoeksrechter in beginsel mag overgaan tot alle onderzoeksverrichtingen die hij nuttig acht voor het onderzoek, voor zover deze niet verboden werden door de wet, onverenigbaar waren met de waardigheid van zijn ambt²⁵.

Op grond hiervan werd lange tijd stilzwijgend aangenomen dat er tenminste voor wat betreft het registreren van telefoonnummers geen probleem bestond voor wat betreft de rechtmatigheid van het bewijs. In de mate er een problematisering was, werd als grondslag voor deze praktijk verwezen naar een omzendbrief van de Minister van Justitie van 17 augustus 1923. Het is pas doorheen de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg, en dan meer bepaald in de arresten *Klass/Duitse Bondsrepubliek*²⁶ en *Malone/Groot-Britannië*²⁷, dat duidelijk werd dat er wel degelijk een probleem bestond.

Met name werd in deze arresten ondubbelzinnig gesteld dat zowel het registreren van telefoonnummers als - *a fortiori* - het af luisteren van telefoongesprekken moet worden beschouwd als een inbreuk op het privé-leven. Dit had tot gevolg dat in het licht van artikel 8 van het E.V.R.M. een inbreuk op dit grondrecht slechts mogelijk is, wanneer deze inbreuk bij wet voorzien is, met dien verstande dat de wet op dat ogenblik moet beantwoorden aan een aantal kwaliteitsvereisten met betrekking tot de graad van precisie, de toegankelijkheid en de voorzienbaarheid.

Het heeft nog tot het Cassatiearrest van 2 mei 1990 geduurd vooraleer "plots" duidelijk werd dat het registreren van telefoonnummers en het af luisteren van telefoongesprekken in België geen wettelijke grond kenden²⁸.

Ondertussen werd ook Frankrijk via de arresten *Kruslin* en *Huvig* van het Europees Hof van 24 april 1990 geconfronteerd met de onvolkomenheid van een al te oppervlakkige wetgeving. Het Hof verfijnde hierbij nog de criteria van de noodzakelijke wetgeving²⁹.

---

²⁵ Cass., 2 mei 1960, *Pas.*, 1960, I, 1020.

²⁶ E.H.R.M., *Klass/D.B.R.*, *Publ. Cour.*, serie A., vol. 28.

²⁷ E.H.R.M., *Malone/Groot-Britannië*, *Publ. Cour.*, serie A., vol. 82.

²⁸ Cass., 2 mei 1990, *J.T.*, 1990, 469.

²⁹ E.H.R.M., 24 april 1990, *Kruslin/Frankrijk*, *Publ. Cour.*, serie A, vol. 176 A; E.H.R.M., 24 april 1990, *Huvig/Frankrijk*, *Publ. Cour.*, serie A, vol. 176 B.

Het genoemde arrest van 2 mei 1990 leidde tot ernstige opschudding in kringen van politie en parket, en het heeft ook de wetgever ertoe aangezet spoed te zetten achter een wettelijke regeling. Het resultaat was de Wet van 11 februari 1991 waarbij artikel 88*bis* in het Wetboek van Strafvordering werd ingevoegd. Aldus werd het mogelijk om op bevel van de onderzoeksrechter de nummers op te sporen van de telefoontoestellen van waaruit mededelingen worden of werden gedaan naar een bepaald telefoontoestel, alsook van de telefoontoestellen die vanuit een bepaald telefoontoestel worden of werden opgeroepen³⁰.

Deze wet voorzag echter in geen enkele regeling voor wat betreft het afluisteren of opnemen van de inhoud van gevoerde telefoongesprekken. Het genoemde wetsontwerp van 1 september 1993 zet thans deze stap.

Ondertussen had de rechtspraak wel reeds aangenomen dat wanneer in een ander land tot het afluisteren van telefoongesprekken was overgegaan, de resultaten van deze onderzoeksmaatregel in België konden worden gebruikt op voorwaarde dat de afluistering in het betreffende land was geschied met eerbiediging van de aldaar geldende wetgeving en uiteraard voor zover de aldaar geldende wetgeving in overeenstemming is met de vereisten van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens³¹.

Het wetsontwerp van 1 september 1993 bevat twee grote luiken. Enerzijds wordt als uitgangspunt een principieel en strafrechtelijk gesanctioneerd verbod ingesteld op het beluisteren, kennisnemen en opnemen van privé-communicatie en privé-telecommunicatie. Anderzijds wordt, in tweede orde, een systeem voorzien op grond waarvan van het verbod kan worden afgeweken. Dit systeem zal zijn plaats vinden in het Wetboek van Strafvordering in de nieuwe artikelen 90*ter* tot 90*decies*.

De strafbaarstelling betreft het beluisteren, kennisnemen of opnemen van privé-communicatie of -telecommunicatie voor personen die daar niet aan deelnemen, tijdens de overbrenging ervan, wanneer dit gebeurt met behulp van een of ander toestel en zonder toestemming van alle deelnemers aan die communicatie (voorgesteld art. 259*bis*, § 1, 1°). Het gaat om een misdrijf waarvoor de schuldvorm van opzet vereist is, dat zich voltrekt op het traject tussen de zender en de ontvanger, en waarvoor de realisatie ervan een technisch hulpmiddel wordt gebruikt. Ook de persoon die het toestel opstelt of doet opstellen met de bedoeling eerstgenoemd misdrijf te plegen wordt uitdrukkelijk strafbaar gesteld (voorgesteld art. 259*bis*, § 1, 2°), evenals hij die handelingen stelt die gericht zijn op het

---

³⁰ Zie DE RUYCK, F., "De wet van 11 februari 1991 tot invoeging van een artikel 88*bis* in het Wetboek van Strafvordering betreffende het opsporen van telefonische mededelingen", *R. W.*, 1991-92, 12.

³¹ Cass., 24 mei 1983, *A. C.*, 1982-83, nr. 527; Cass., 19 februari 1985, *A. C.*, 1984-85, nr. 370; Cass., 10 april 1990, *A. C.*, 1989-90, nr. 479.

welbewust bijhouden en exploiteren van op onwettige wijze beluisterde prive-communicatie of -telecommunicatie (voorgesteld art. 259bis, § 1, 3°), en hij die misbruik maakt van een wettig gemaakte opname (voorgesteld art. 259bis, § 2). De poging wordt strafbaar gesteld zoals het misdrijf zelf, en een bijzonder herhalingsregime wordt voorzien.

Wat de uitbreiding van de onderzoeksmogelijkheden betreft, hanteert de voorgestelde regeling een dubbel uitgangspunt.

Enerzijds zal de nieuwe onderzoeksmaatregel uitsluitend mogelijk zijn mits tussenkomst van een onderzoeksrechter in het kader van een gerechtelijk onderzoek, en anderzijds dienen die strafbare feiten waarvoor deze onderzoeksmaatregel mogelijk zal worden, te worden beperkt tot vormen van zware criminaliteit. De Memorie van Toelichting voegt hieraan toe : "met name terrorisme, groot banditisme of georganiseerde misdaad".

Aangezien deze criminologische noties in de Belgische wetgeving geen vastomlijnde betekenis hebben, werd in het ontwerp geopteerd voor een limitatieve opsomming van die strafbare feiten die de wetgever voor ogen had. Het resultaat is een lange lijst van kwalificaties waarbij men onmiddellijk de bedenking kan maken dat hieruit problemen zullen voortvloeien die hun oorsprong vinden in de moeilijkheid die dikwijls bestaat om van bij het begin van het onderzoek onmiddellijk de juiste kwalificatie aan het strafbaar feit te geven. Nochtans hangt de toelaatbaarheid van het afluisteren af van deze kwalificatie.

Met de strikte vereisten van artikel 8, lid 2 van het E.V.R.M. in het achterhoofd werd ook voorzien dat de nieuwe onderzoeksmaatregel slechts in uitzonderlijke gevallen toegepast zou kunnen worden, wanneer het onderzoek zulks vereist en indien de overige middelen van onderzoek niet volstaan om de waarheid aan het licht te brengen. De maatregel zal, met andere woorden, noodzakelijk en niet alleen nuttig moeten zijn.

De Memorie van Toelichting stelt in dit verband zeer stevig dat de noodzakelijkheidseis inhoudt dat de gewone onderzoeksmiddelen ondoeltreffend blijken te zijn, doch zwakt dit onmiddellijk af door eraan toe te voegen dat dit niet wil zeggen dat men de gewone onderzoeksmiddelen ook effectief moet hebben toegepast : de onderzoeksrechter moet die aanwenden wanneer hij er in het licht van de aard van de feiten en de bijzondere omstandigheden van het geval meent resultaat mee te bekomen.

Belangrijk is ook dat de maatregel noodzakelijk moet gekoppeld worden aan één of meer bepaalde verdachten, ook al zijn deze nog niet *nominatim* geïdentificeerd, of aan personen van wie wordt aangenomen dat zij geregeld in verbinding staan met een persoon op wie een verdenking rust. Hierdoor wordt het

zogenaamde "verkenkend af luisteren" uitgesloten. Het is dus niet mogelijk om, zonder dat hiertoe een concrete reden in een bepaald dossier bestaat, de nieuwe onderzoeksmaatregel toe te passen op bepaalde mensen die als (potentiële) delinquent worden beschouwd.

Ook werd terecht aangestipt dat de mogelijkheid om een maatregel van af luisteren te bevelen geen afbreuk doet aan de onschendbaarheid van de woning. Dit impliceert onder meer dat het niet geoorloofd is om buiten medeweten van de bewoner of zonder diens toestemming fysisch binnen te dringen in een privé-woning teneinde daar bijvoorbeeld een microfoon te plaatsen.

Een andere waarborg ligt in de geldigheidsduur van de door de onderzoeksrechter bevolen maatregel. Deze is principieel beperkt tot maximum twee dagen te rekenen vanaf de dag van de beschikking. Deze termijn kan door de onderzoeksrechter één enkele maal worden verlengd, opnieuw met maximum twee dagen. Na vier dagen kan de maatregel slechts worden verlengd na tussenkomst van de raadkamer die het *fiat* geeft over een nieuwe verlenging voor een maximumtermijn van acht dagen. Deze termijn van acht dagen kan op zijn beurt worden verlengd ingevolge steeds nieuwe beslissingen van de Raadkamer, telkens voor acht dagen.

De opmerking van de Raad van State dat door dit systeem de maatregel uiteindelijk onbeperkt kan zijn qua duur, werd door de regering afgewezen op grond van de overweging dat deze hypothese, gezien de strenge motiveringsvereisten, louter theoretisch is.

Men kan zich toch vragen stellen omtrent de efficiëntie van deze zogenaamde bijzondere waarborg van de tussenkomst van de Raadkamer, vooral wanneer men leest dat het zeker niet de bedoeling is dat voor de Raadkamer een debat zou worden gevoerd. Het doet denken aan de regeling betreffende het onderzoek aan het lichaam waar eveneens de Raadkamer moet tussenkomen om een machtiging te verlenen tot het uitvoeren van deze onderzoeksmaatregel. Ook hier bestaat geen enkele vorm van tegenspraak, en wordt de beslissing in handen gegeven van de Raadkamer, die plots moet tussenkomen met betrekking tot het voeren van een gerechtelijk onderzoek, waarover zij geen enkel overzicht heeft. De tussenkomst van de Raadkamer werd op dit vlak reeds herhaaldelijk bekritiseerd³².

Ingaande op een andere opwerping van de Raad van State, met name inzake de rechtsmiddelen, antwoordt de regering dat het gemeen recht toepasselijk is. Voor het openbaar ministerie is dit eenvoudig : dit heeft de mogelijkheid om op grond van zijn algemeen vorderingsrecht met betrekking tot de strafvordering hoger

---

³² Zie bijvoorbeeld DECLERCQ, R., *Strafvordering*, Leuven, Wauters, 1987, I, 152.

beroep in te stellen tegen een beschikking tot weigering van verlenging door de Raadkamer.

Wat de andere betrokkenen betreft, wordt in de Toelichting aangegeven dat deze in een aantal gevallen "wellicht" een beroep zullen kunnen doen op de kortgedingrechter of de Kamer van Inbeschuldigingstelling. De wetgever gaat hier echter klaarblijkelijk vrij vlot over het probleem heen. De rechtspraak lijkt namelijk helemaal niet zo verdeeld als wordt beweerd. Rechtsleer en rechtspraak zijn het er over eens dat geen hoger beroep mogelijk is tegen een beslissing om over te gaan tot het uitvoeren van een bepaalde onderzoeksverrichting³³. Wat de tussenkomst van de rechter in kortgeding betreft, kunnen weliswaar in de rechtsleer diverse standpunten worden teruggevonden, doch mijns inziens heeft het Hof van Cassatie in zijn arrest van 27 juni 1986 ondubbelzinnig en zeer terecht de tussenkomst van de rechter in kortgeding in strafzaken uitgesloten wanneer deze tussenkomst zou neerkomen op een beoordeling van de noodzaak van een onderzoeksmaatregel of van het voortduren van een onderzoeksmaatregel³⁴.

Een juiste toepassing van artikel 2 van het Strafwetboek leidt ertoe om de toepassing van de artikelen betreffende het kortgeding uit te sluiten in gevallen waarin deze in aanvaring komen met het beginsel van het niet-contradictoir karakter van het gerechtelijk onderzoek in strafzaken.

Het wetsontwerp geeft vervolgens aan dat de via het af luisteren verzamelde gegevens niet *in extenso* zullen worden vermeld in een proces-verbaal, maar enkel voor zover zij een belang inhouden voor het onderzoek. Er zal dus een selectie moeten worden gemaakt, doch er wordt niet uitgelegd wie deze selectie zal maken en volgens welke criteria.

Bijzondere problemen zullen rijzen in verband met privé-communicaties of telefoongesprekken die vallen onder het beroepsgeheim, en in het bijzonder wanneer het gaat om het toepassen van de af luistermaatregel op advocaten of geneesheren. Voor deze twee beroepscategorieën werd een uitdrukkelijke beperking ingeschreven, in die zin dat de maatregel enkel mogelijk zal zijn in geval de advocaat of de arts zelf van het misdrijf of van een deelname daaraan wordt verdacht, of indien precieze feiten doen vermoeden dat de verdachte gebruik heeft gemaakt van de infrastructuur van de advocaat of de arts.

De beperking van de maatregel op dit vlak wordt ingegeven door de overweging dat deze beroepscategorieën bij uitstek het gevaar lopen om te worden geconfronteerd met verdachten, waarmee zij door hun beroepssituatie in een vertrouwensrelatie verkeren die in het bijzonder moet worden beschermd. Als dan

---

³³ Zie K.I. Brussel, 25 april 1985, *J.T.*, 1985, 443; K.I. Luik, 1 maart 1988, *J.L.M.B.*, 1988, 670, noot PIEDBOEUF, F..

³⁴ Cass., 27 juni 1986, *A.C.*, 1985-86, 1477, *R.W.*, 1986-87, 1682.

toch tot een af luistermaatregel kan worden overgegaan, zal de respectieve beroepsorganisatie moeten tussenkomen.

Uiteindelijk zal de persoon die het voorwerp uitmaakte van de af luistering uitdrukkelijk op de hoogte worden gesteld dat deze maatregel ten aanzien van hem werd genomen, en dit uiterlijk op het tijdstip van de regeling van de rechtspleging. Dit zal gebeuren door de griffier, en heeft tot gevolg dat de betrokken persoon de opnamen kan beluisteren en kennis kan nemen van de afschriften van de processen-verbaal die erop betrekking hebben. Op die manier wordt voor de verdediging de mogelijkheid gecreëerd om een controle uit te oefenen over de selectie die werd gemaakt bij het opstellen van het proces-verbaal.

Het wetsontwerp van 1 september 1993 ligt thans ter tafel van de Senaatscommissie voor Justitie. Bepaalde verbeteringen zijn zeker mogelijk, doch in zijn beginselen is het huidig ontwerp onmiskenbaar een grote stap vooruit in de bestrijding van de criminaliteit. Wel is te hopen dat de maatregel inderdaad slechts uitzonderlijk en in geval van werkelijke noodzaak wordt toegepast, zoals de wetgever het uitdrukkelijk wil. Sommigen vrezen voor een ongebreidelde intrede van het af luisteren van privé-gesprekken, anderen zeggen onomwonden dat het wetsontwerp niet ver genoeg gaat en manifest onvoldoende is.

Een tweetal maanden geleden stelde luitenant-kolonel BERCKMOES van de rijkswacht³⁵ onder meer dat artikel 8 van het E.V.R.M. een veel bredere interpretatie toelaat, dat het niet opgaat het beluisteren enkel toe te staan indien de limitatief opgesomde misdrijven of de strafbare poging daartoe reeds werden gepleegd, en dat de bewakingsmaatregelen vooral ook onontbeerlijk zijn bij de opsporing van geplande misdrijven waarbij reeds voorbereidende maatregelen werden getroffen. Hij voegde eraan toe dat de duur van de bewakingsmaatregel veel te kort is en de procedure voor de raadkamer veel te omslachtig, en dat de problematiek van de afscherming van informanten uitdrukkelijk zou moeten worden geregeld.

Bovendien werd er voor gepleit om, afgezien van het gerechtelijk af luisteren, ook een administratief af luisteren mogelijk te maken. Het zou dan moeten gaan om een procédé waarbij in opdracht en onder toezicht van de regering de communicatie van personen zou kunnen worden beluisterd en vastgelegd indien dit noodzakelijk is om inlichtingen in te winnen betreffende de veiligheid van de Staat, het terrorisme of de georganiseerde criminaliteit.

Deze zeer strenge beoordeling geeft vanuit één bepaalde invalshoek een aantal punten aan die vatbaar zijn voor discussie. Anderzijds heeft de regering echter getracht om maximaal rekening te houden met de bekommernissen van het

---

³⁵ BERCKMOES, H., "De georganiseerde misdaad", Studiedag Misdaadbestrijding en mensenrechten, V.U.B., 10 december 1993.

Europees Hof in Straatsburg inzake privacy-waarborgen en de beperking van de uitzonderlijke onderzoeksmaatregel tot die gevallen waarin er inderdaad een strikte noodzaak bestaat. Het ontwerp voldoet mijns inziens aan de vereisten van Straatsburg.

Slechts vanuit een dergelijke optiek kan men komen tot het vinden van een adequaat evenwicht tussen de belangen van een efficiënte bestrijding van elke vorm van criminaliteit enerzijds en de bescherming van de rechten van het individu anderzijds. En dat is uiteindelijk waar het in strafvordering om te doen is.